

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Juli-Augusti
Nr 4–2008

Lyckad premiär på
Resa utan slut

Redaktören har ordet

I början på maj tog vi av presenningen på båten. Här skulle rustas. Förra sommaren låg den kvar på släpvagnen. Vädergudarna var inte nådiga mot oss båtägare den sommaren. Men nu skulle det väl bli bättre väder, eller? Jo men visst, inte kunde det väl bli tre dåliga somrar efter varandra. Efter att vi lagt nummer två av ÉRG på posten, började vi polera upp båten och kollade att motorn spann. Solen gassade så vaxet han torka in, vilket gjorde att det blev extra varmt och jobbigt. Men vad gjorde det, vi skulle ju snart ut och kajka under Stockholms broar och ut till Drottningholm.

Mälaren låg som ett spegelblankt golv samma dag som vi sjösatte, men vi hade lite administrativt kvar att göra, skriva några protokoll, betala ut löner, men sedan till kommande helg skulle det bära av. Skepp ohoj, vad jag bedrog mig.

På lördagsmorgonen regnade så det stod som spön i backen. Maja tröstade mig med att säga: "Det blir nog fint väder i morgon, men vi kan inte spara vår båtsallad till dess, utan vi får äta den på altan och låtsas att vi sitter i båten" sa hon.

Vi kollade på tv-vädrret och det bådade inte gått. Nej, sa jag, vi far ner till småland istället och hälsar på släkten. Då kan vi sitta inne och riktigt rå om varandra. Koka lite choklad och doppa limpmacka med ost. Maja såg inte så entusiastisk ut, hon hade hellre velat flyga iväg dit solen sken än att kaka ostmacka med släkten. Men jag övertalade henne med löftet att vi kunde ju plantera lite mer blommor mellan regnskudarna. Det ser ju så torftigt ut i rabatten, brukade hon säga.

Vad var det för svart moln som ständigt hängde över oss? Skulle vi liksom Hiawatas kompis i serieteckningen, ha ett moln hängande över oss? Vi for ner och besökte släkten, planterade stockrosor, pioner och annan flora.

När vi kom tillbaka till Stockholm for jag ner till båten. Den låg oroande djup i vattnet. Till min fasa hade den tagit in vatten, hela kölsvinet var fullt och mattorna var genomblöta. Det var bara att fara hem och hämta

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91
+46 (0)73-543 07 16

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Mirelle Gyllenbäck

Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:

fredt@telia.com

den motordrivna länspumpen. Det hade regnat så mycket och sjön hade varit så hög, så mina båtgrannar, att vattnet hade slagit in över aktern. Eländes elände! Och regnandet bara fortsatte, med undantag av några heta veckor i juli.

Tiden gick och plötsligt var det dags att producera ett nytt nummer av ÉRG och nu sken solen minsann, men vi satt för det mesta inne. När det var dags för Romskt

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Italien	sid. 4-7
Bakro	sid. 7
Resa utan slut	sid. 8-11
Romer i svår bilolycka	sid. 12-14
Maria Leissner	sid. 15
Romskt fotbollslag	sid. 16-17
Spelberoendet	sid. 18
Radio Romao	sid. 19
Rosa Taikon	sid. 19
Festival i Malmö	sid. 20-22
Fullt hus i gamla stan	sid. 23
Katri Linna – ny DO	sid. 24
Förbjud rasister	sid. 25
Romer om romer	sid. 26-27
Bilder berättar	sid. 28-29
Recept	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen under premiären på pjäsen Resa utan slut i Jönköping i juni. Bland damerna står Sonny Jenfjord.

Foto: Bengt O Björklund

Våra bidragsgivare

Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd

Tryck: Allduplo

ISSN 1651-3258

kulturcenters Romska årliga festival i Kungsträdgården så ställdes den in på grund av hållregn. Båten har ännu inte lämnat sin hamn och snart är det dags att ta upp den igen innan höststormarna tar tag i linorna. En halvmulen dag kanske tar vi med oss termos och bullar och bryggsegel. Då har vi ju ändå fått lite sjövattnestänk i ansiktet och fått känna båtens rullningar, skepp ohoj på er!

Därför kriminaliseras romerna

Det går undan i Italien. Så pass att det är svårt att hålla reda på vad som är regeringens senaste drag i kriget mot romerna. Sammantaget träder en alarmerande bild fram. Häromdagen godkände senaten lagar som ger olika straff för samma brott. En person utan giltiga papper kan få en tredjedel hårdare straff än en person med papper, en så kallad legal person. Blir du avvisad utan att lämna landet riskerar du fyra års fängelse och den som hyr ut sin lägenhet till en "illegal" människa kan få den beslagtagnen av staten.

Lagarna berör alla nya immigranter i Italien, men är i synnerhet riktade mot den romska minoriteten, 150 000 människor, varav hälften är italienska medborgare och en fjärdedel kommer från Rumänien. Alltsedan den nya regeringen bildades i april i år, en koalition mellan Berlusconi's Forza Italia, rasistiska Lega Nord och fascistiska Alleanza Nazionale, har det hetsiga tonläget mot romerna eskalerat för att under sommaren explodera i våldsamma attacker mot deras bostäder, flera läger har bränts ner till grunden, och mot enskilda individer.

Vad som är anmärkningsvärt - nej stötande - är att hatet inte enbart kommer från marginella högerextrema grupper utan är initierat och regisserat av landets absoluta politiska toppskikt. Dagens italienska politiker tävlar om vem som kan komma på den fräckaste fascistiska anspelningen, gärna med direktkopplingar till Mussolini och Franco.

I början av juni utspelade sig scener som många trodde hörde till det förgångna. Runtom i Italien började myndigheter ta fingeravtryck på romer, även på små barn. För säkerheten, sades det från officiellt håll, och för att skydda romska barn från eventuella övergrepp från sina föräldrar. En talesperson för en katolsk människorättsgrupp sa att det här återuppväcker smärtsamma minnen. Och Rudko Kawczynski, ordförande för

European Roma and Travellers Forum, har å 15 miljoner romers vägnar vänt sig direkt till den italienska regeringen; inte för att den ska förmå små mobbar att sluta trakassera och misshandla människor - utan för att den själv ska sluta göra det. Samtidigt har både FN och EU reagerat på krisen i Italien, även om Sarkozy, som just nu håller i EU:s ordförandeklubba, har uttalat sig väl avslaget; han vill inte "läxa upp" Berlusconi. Från svenska politiker har det dessvärre inte kommit några reaktioner alls.

Kriminaliseringen av romer har samma syfte som effekt. Att avidentifiera dem

deras mänsklighet. En minoritet som är ickemänsklig lider inte. Det är skrämmande att ett folk som i hjärtat av Europa utsatts för folkmord 60 år senare upplever hat och fruktan på samma kontinent.

När romer demonstrerade på Roms gator den 8 juni bar de den svarta triangeln.

Lawen Mohtad

Artikeln har tidigare varit publicerad i Göteborgsposten

Kära Romer, aktivister och icke-aktivister!

Jag vill bara uttrycka min stolthet, glädje och sorg när jag får ÉRG i brevlådan.

Jag vill börja med sorgen, hur ont det gör när man läser notiserna i slutet av tidningen om situationen för så många systrar, bröder, barn och gamla romer runt om i Europa. Detta är en verklighet som man med råge kan jämföra med tredje världens, mitt i Europa 2008.

Det är otroligt och oroligt hur stark antiziganismen är fortfarande och på många platser blir den starkare och starkare.

Vi måste bli starkare och mer intensivt arbeta för att förändra och påverka maktstrukturer för ett bättre Europa för romer.

Tack för att jag bor i Skandinavien, men stackars alla romer som är offer för orättvisa, en miserabel levnadssituation, rädsla, svält, och daglig överlevnadsstrategier. Jag tänker på alla romer som utnyttjas av människohandlare inom olika områden.

Under samma stund som jag läser ÉRG känner jag glädje över att vår Fred Taikon med redaktion med sån iver och engagemang skriver, informerar om allas vår vardag.

Jag vill tacka och ge en eloge till Fred med redaktion.

Ert arbete är guld värt för oss alla, det

stärker, berör och uppmuntrar oss att fortsätta kampen när man ibland miss-tröstar och känner att nöden är för stor. Bravo Fred!

Det är också med glädje och stolthet jag läser om alla romer i Sverige som är aktiva på olika håll runt om i landet.

Jag tror på en bättre framtid för våra barn och barnbarn.

Jag vill uttrycka hur stolt jag var när Rosa Taikon närvarade på sin vernissage på Röhska Museet i Göteborg.

En sån kvinna. Bravo Rosa En stor förebild som totalt raserar den stereotypa bilden av en romsk kvinna.

Jag vill tacka alla ickeromer som med hjärta och själ kämpar sida vid sida med oss.

Jag vill dela med mig av några ord som jag läste för några år sedan.

Det finns bara en RAS----
MÄNNISKAN

Det finns bara en RELIGION-----
KÄRLEKEN

Det finns bara EN VÄRLD eller ingen VÄRLD alls.

Med kära och stolta hälsningar

Soraya Post

Romer demonstrerar i Rom mot den nya, hårdare politiken som drivs mot dem i Italien.

Italien hetsar – Sverige tiger

I Italien har den maktfullkomliga Silvio Berlusconi och hans högerextrema vänner infört tvångsfingeravtryckning av romer som inte har ett giltigt identitetskort. Åtgärden sägs vara till för att stävja kriminaliteten i landet, och romer är hans största måltavla.

Text: Hans Caldaras

Foto: Courtesy Steed Gamero – EveryOne Group

Berlusconis kallar romer för "ondskans armé". Han möter inget större motstånd från landets parlamentariker eller från EU-parlamentet, tvärtom får han mer eller mindre härja fritt med sin smutskastning.

Lustigt nog anklagar Berlusconi ett helt folk för att vara kriminellt när han i samma veva lagfäster en total immunitet för sig själv och sin regering. Han gör sig själv fridlyst och kan därför styra landet med järnhand, med maffian bakom ryggen och fri från kritik och protester, tala om gangstermetoder.

Maroni

Men Berlusconi är långt från ensam med sina rasistiska utspel. Politiker som till

exempel Maroni, ledaren för rasistiska Lega Nord, uttrycker aggressivt sin avsky gentemot romer och lovar jaga dem ur landet. Om så behövs med skjutvapen, lär han ha sagt.

Gianni Alemanno, som ses som en ny il

Duce, har som Roms nyvalde borgmästare lovat skövla alla romska läger.

Dessa herrar sprider en hatkampanj som är fylld med fördo-

mar och klichéer, allt för att bejaka och befästa folks avsky mot allt vad romer heter, en ondskefull propaganda som undergräver romernas utsatta situation.

Antiziganismen sprider sig som en far-

sot och exempelvis i Neapel har hundratal romer fördrivits av lynchhungliga människor. Även romer som vistats i landet i generationer drabbas av den brutala propagandan.

Hitler och hans gäng lyckades med Förintelsen av romer och judar, mycket på grund av att vanliga Gudtrogna människor, goda föräldrar och djurvänner underlättade för nazisterna att förverkliga sin förintelsestrategi.

Med förtjusning såg dessa så kallade samvetsgranna, sansade och humana invånare hur romer, judar och andra icke önskvärda människor forslades bort på lastbilar och tåg till förintelselägren i Tyskland och Polen. Hatpropagandan som bland andra Hitlers medieprofet Joseph Goebbels stod för hade nämligen lyckats.

Och historien upprepas, fast nu i en annan skepnad och med kamouflerade och förfinade metoder. En systematisk social och kulturell förintelse på romer pågår mitt framför ögonen på Europas makthavare, däribland Sveriges statsminister Fredrik Reinfeldt och utrikesminister Carl Bildt. De är lika frånvarande med sin kri-

tik mot hur romer behandlas som Sveriges regering var fram till 1943 då vindarna vände för Hitler och hans politik.

Ska det behöva gå så långt att tusentals romer ska få sätta livet till innan våra makthavare och politiker inser vad som händer? Hur länge kan politiker sitta tiggandes med armarna i kors och se på när människor diskrimineras och förtrycks på grund av utanförskap och brist på utbildning?

Det som nu sker i Italien är en stor fara för hela Europas välfärd och säkerhet.

Europas beslutfattande politiker måste förstå att diskrimineringen av romer måste hejdas innan man förlorar kontrollen om den.

Europa kan inte längre omöjliggöra för romer att bli behandlade rättvist och på lika villkor som alla andra medborgare i respektive samhälle.

Romer ska inte behöva tvingas fly hals över huvud till ett annat land för att få sina mänskliga behov och rättigheter tillgodo-

sedda. Varje land MÅSTE ta sitt ansvar för sina invånare. Det är fullständigt oacceptabelt att undanhålla vissa folkgrupper grundläggande mänskliga rättigheter.

Det här ingen romsk fråga, det är i allra högsta grad en europeisk samhällsfråga, som måste behandlas och lösas på hög politisk nivå. Politiker måste på allvar ta sitt ansvar för att skapa ett Europa där alla invånare har rätt att existera och känna sig trygga.

Främlingsfientliga yttringar och handlingar måste med all kraft bekämpas, de

hör inte hemma i ett civiliserat Europa. Och det är bråttom, klockan är fem i tolv.

Det som nyligen hände vid en badstrand strax utanför Neapel då fyra romska flickor kämpade för sina liv, talar sitt tydliga språk. Nu försöker man i Italienska medier förmildra den kritik som uppstått gentemot badgästernas brist på empati och civildyrkan.

Det finns skilda meningar om vad som hände, men för mig är det inte ovanligt eller chockerande om det nu var så att folk inte reagerade eller brydde sig.

Massimo Barra.

Röda korset stödjer etnisk registrering i Italien

Massimo Barra, chef för röda korset i Italien, motiverade nyligen sitt engagemang i registreringen av romer i Italien och insisterade på att målet var att integrera romerna i det italienska samhället. När man skulle ta fingeravtryck på barnen skulle det göras som en lek, sa han bland annat.

Text: Bengt O Björklund

Europeiska Centret för Antiziganistisk Forskning i Hamburg fördömer starkt all möjlig inblandning av italienska Röda korset i den italienska regeringens etniska registrering av romer och insamling av deras fingeravtryck.

Att registrera minoriteter strider mot Europeiska data- och minoritetsskyddslagstiftningen och Europeiska parlamentet har nyligen drivit igenom en resolution mot insamlingen av fingeravtryck på romer i Italien.

Tillkännagivandet att Röda korset kommer att hjälpa den italienska polisen med registreringen och fingeravtrycksinsamlingen av romer i Rom, Neapel och Milano gjordes av Massimo Barra i en intervju i The Times den 5 juli. Detta bekräftades senare av Berlusconi som var stolt över att Röda korset ville delta i den etniska registreringen.

Det italienska Röda korsets beslut att assistera den neofascistiska regeringen

med att sortera ut romer för registrering är en hemsk påminnelse om Röda korsets samarbete med nazisterna under andra världskriget, då de hjälpte till med registrering, deportationer och förstörelse av romska liv. Idag rättfärdigas dessutom det som händer med argument som liknar de som nazisterna hade, de säger att romerna måste kontrolleras och registreras i ett brottsförebyggande syfte.

EU möte om romer

EU kommer för första gången någonsin att ha ett toppmöte om romernas situation i EU-länderna i september. Syftet med mötet är att skapa en politik för romernas integration i Europa. EU:s råd för mänskliga rättigheter har tvingats att ta itu med det faktum att det italienska parlamentet i Rom med stor kraft miss-tänkliggör en enskild etnisk grupp - romerna - och vidtar en rad kränkande åtgärder mot dem. Det är första gången

sedan andra världskriget som en sådan politik förs i Europa.

Claude Cahn är chef för juridiska enheten vid den ideella organisationen för mänskliga rättigheter "Centrum för Rätten till Bostad" (COHRE).

– Regeringen har förstört romernas läger på ett antal orter och flyttat invånarna eller lämnat dem till hemlöshet. Den nya regeringen genomför också en kampanj som pekar ut alla romer som lever i läger. En ny lagstiftning säger att blotta närvaron av romer i ett område ska försätta området i undantagstillstånd.

När det gäller insamlandet av romska fingeravtryck ses det som en akt av etnisk diskriminering av EU parlamentet som i en resolution, 336 röster mot 220, kallar på Italien att avsluta agerandet med fingeravtryck.

Den italienska regeringens invandrarpolitik följer inte människorättsprinciperna och kan leda till ökad främlingsfientlighet. Det menar Europarådets människorättssändebud Thomas Hammarberg enligt nyhetsbyrån Ansa.

– Oro över säkerheten kan inte vara den enda grunden för invandrapolitik, konstaterar Hammarberg i en rapport som grundar sig på hans besök i Rom i juni.

Hammarberg uppger sig vara djupt

oroad över Silvio Berlusconis regerings säkerhetspaket, som främst verkar vara riktad mot romer.

Hammarberg kritiserar också

Italiens beslut att göra olovlig invandring till ett brott som kan straffas med fängelse.

– Kriminaliseringen gör det svårare att ansöka om asyl och leder sannolikt till att minoriteter stämplas och marginaliseras ännu mer än i dag, varnar han för.

Påven kritiserar Berlusconi

Det är inte längre bara från EU som kritik kommer mot Silvio Berlusconi och hans

fascistiska alliansbröder. Både Italiens största tidning, Famiglia Cristiana (Den kristna familjen), Italiens största veckotidning, och påven har framfört kri-

tik, kritik som svider eftersom högeralliansen har en katolsk framtoning.

Famiglia Cristiana har en längre tid haft syrliga ledarkommentarer riktade mot regeringen. Men när dess biträdande chefredaktör, Beppo del Colle, i det senaste nummer sade sig hoppas att inte fascism "är på väg att återuppträda i landet under ny förklädnad", blev det för mycket.

Gruppledaren för Berlusconi's valallians i parlamentets överhus, Maurizio Gasparri, deklarerade att han personligen skulle stämna tidningens chefredaktör och tillika präst. Och Carlo Giovanardi, statssekreterare med ansvar för familje-frågor, talade om "ideologisk illvilja".

I ett av sina sedvanliga tal från sitt

sommarresidens i Castel Gandolfo lät Påvens Benedictus XVI förstå att också han var bekymrad. Med hänvisning till Gamla Testamentet talade han om plikten att välkomna främlingar, och fortsatte: "En av mänsklighetens stora landvinningar är att ha lämnat rasismen bakom sig. Tyvärr ser vi i dag i många länder illavarslande tecken på rasism kopplade till sociala och ekonomiska problem".

När den rumänske presidenten Traian Basescu talade till romer i et romsk läger utanför Rom sade han att romerna inte var övergivna av de rumänska myndigheterna, men låt oss uppträda på ett europeiskt sätt, sa han. Han sade också att

romernas problem i Italien skulle lösas när han träffade Berlusconi. När han senare träffade den italienske statschefen lät det inte riktigt så.

– Rumänien kommer att försvara sina medborgare var som helst, men inte de som är förövre, sade han då.

När Berlusconi vid det mötet försvarade insamlandet av fingeravtryck på barn, sade han att det inte var något konstigt med det, det skulle man snart göra på alla italienare och Traian Basescu hängde på.

– I Italien kan man bara ta fingeravtryck på barn med föräldrarnas eller lärarnas tillstånd, eller i deras frånvaro, av en domare, fyllde han i.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Ralf Novak med orkestern Tjattscho glindos, *Den sanna spegeln*. Orkestern fungerar som en röd tråd genom hela föreställningen. Genom den sång och musik de framför berättar de händelserna i föreställningen tills det är dags för nästa scen och den stora parketten på nytt snurrar på sin räls.

Resa utan slut

Leif Svensson, projektledare för pjäsen Resa utan slut, har kämpat i två år med föreställningen och ända in i det sista skrynklande det sig och man blev tvungen att skjuta upp premiären i två veckor.

Text och foto: Bengt O Björklund

Leif Svensson, av många kallad Bobbo, har ett brokigt liv bakom sig med till exempel många år i Sydamerika. På sextioalet var han mods, men redan 1974 började han på Riksteatern som tekniker och turnéledare och 1992 flyttade han till Jönköping. Engagemanget som projektledare i det som blivit pjäsen Resa utan slut har haft något nytt att erbjuda honom.

Fram till 2001 hade jag samma okunskap om romer som de flesta svenskar har, berättar han. Då var jag på ett seminarium om romsk kultur och insåg att min föreställning om romer varit en vanföreställning. Redan 1996 hade jag hört talas om några händelser i Jönköping som felaktigt kallas för tattarkravallerna, det var ju inte de resande som gjorde revolt. Efter seminariet läste jag Resandefolket

av Bo Hazell där ett avsnitt handlar om 1948 års händelser, om hur de resande blev utsatta för samma ryktesspridning och syndabockstänkande som romerna i Europa varit utsatta för under mycket lång tid och som även muslimer är utsatta för. Med högerextremismens utbredning i land efter land i Europa är det viktigt att inte låta nazisternas människosyn sticka ut sitt fula tryne, vare sig det gäller romer, resande eller andra invandrargrupper, säger Leif Svensson.

Pjäsen beställdes av Folkteatern i Småland med stöd av integrationspengar från Jan Igefjord, Jönköpings kommuns integrationssamordnare, Smålands musik och teater samt ABF.

Ja, det var de som backade upp projektiden. Ett femtiotal Jönköpingsbor har under två års tid i studiecirkelsformat

undersökt 1948 års händelser i Jönköping.

Dramatikern och regissören Arne Andersson intervjuade resande som var med i Jönköping när det hände och även några poliser från den tiden och andra kunniga. Arne skrev sedan och sammanställde allt material.

Nittiosju procent av det som händer i pjäsen har hänt i verkligheten, säger Leif.

Ett hundratal Jönköpingsbor medverkar i pjäsen.

Det vi frågar oss är: Kan detta hända igen? Vad finns det för ekon från dåtid till nutid? Och vi har kommit fram till många parallella historier som dem i Snarsmon och i Finnrodja där LRF betalade slagskämparna. Det senaste exemplet är väl i Neapel och vi får inte glömma den franska staden Nancy där 50 000 franska romer behandlas värre än under andra världskriget.

Så vad var det då som hände i Jönköping 1948?

Under tre veckor jagades 350 resande ut ur staden, ivrig påhejade av en folkmobb, bestående av 3 000 människor. De

resande slogs, förnedrades och fördrevs, utsedda till syndabockar för allt ont som hänt i Jönköping. Ingen ställde upp till det utsattas försvar. Detta får inte hända igen, varken här i Jönköping eller någon annan stans.

Dekoren till pjäsen är gjord av konstnären Peter Gadh och består av svartvita foton tryckta på väv i jätteformat. Väven sitter sedan uppspänd på arbetsbaracker staplade två och två runt den snurrande parketten.

Det var ett år sedan Peter blev tillfrågad om han ville göra scenografin till pjäsen Resa utan mål och han tvekade inte.

– Vi pratade om idén och det lät mycket spännande, en verklig utmaning, och framförallt var tanken på att använda den roterande läktaren som fanns nedmonterad i Norberg något som lockade. Den hade varit nedmonterad i tolv år. Sedan var det också en stor utmaning att få det gamla Öster i Jönköping att leva upp. Min tanke var redan från början foto på duk i storformat.

Och så blev det. Stora delar av gamla Jönköping står nu i nästan fullformat runt läktarplatsen. Men det är inte lätt att känna igen helheten.

– Jag har rivit bilderna i delar för att

*Konstnären
Peter Gadh
har gjort
dekoren.*

ta bort alla människor och samtidigt blev bilderna intressantare just för att de inte är autentiska. Det ser helt riktigt ut, men är det inte, snarare surrealistiskt, säger Peter och ser finurlig ut.

Peter har en lång konstnärlig bana bakom sig med en sjuårig konstutbildning, varav fem år på Konstfack. Han har haft fler utställningar än han kan

komma ihåg. Betong är ett av Peters favoritmaterial. Han har tidigare bland annat gjort olika gitarrer i betong och nu till Resa utan slut har han gjort resväskor i betong, fullständigt trovärdiga som gamla utslitna trotjänare, men fullständigt omöjliga att flytta på. Fem av dem står utspridda i Jönköping som reklam för pjäsen.

Leif Svensson, av många kallad Bobbo, spelar här polis i pjäsen Resa utan slut. Här haffar han ÈRGs chefredaktör för försök till att smuggla in sprit.

Man hade tur med vädret. Det hade regnat, men när det var dags för premiären lyste solen på den fullsatta parketten. Det hela gav ett pampigt intryck.

Läktaren rör på sig

Efter långa förberedelser var det äntligen dags. Den verklig-hetsbaserade pjäsen "resa utan slut" hade premiär i Jönköping och drog under första kvällen fullt hus. Många resande hade samlats för att ta del av det som kanske just deras förfäder fick utstå den 14 juni 1948 då de jagades man ur huse från staden. Händelsen är mer känd som "tattarkravallerna i Jönköping".

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** Bengt O Björklund

Trots den ostadiga väderleken under dagen lyckades solen lysa på skådespelarna i pjäsen "en resa utan slut" som utspelar sig under slutet av 40-talet i Jönköping. Cirka 500 resande bodde där under denna period och många av dem hade lyckats etablera sig i staden. Trots detta fanns det tidigt motsättningar mellan de resande och den övriga befolkningen i Jönköping. Rykten florerade att de resande levde på fattigvården, gick till övergrepp på svenska kvinnor och lurade den övriga befolkningen på pengar i affärer. Även om det inte fanns några konkreta bevis för detta, tog det inte lång tid innan dessa rykten eskalerade och tog sig i uttryck i ett massivt upplopp där stadens cirka 500 resande jagades bort från staden. Trots att detta skedde på öppen gata var det ingen som reagerade mot den behandling de resande fick utstå av den uppretade befolkningen och myndig-

heter. Fattigvården var bara en i raden av dem som ignorerade det inträffade.

Pjäsen, en resa utan slut, är ett resultat av flera års gediget arbete där bland annat ett femtiotal skådespelare är involverade, romer som icke-romer. Åskådarna slungas från den något bitterljuva sommarkvällen och från de smått obekväma metallstolarna in till en värld som många aldrig bekantat sig med. En värld och en händelse som många inte ens i sin vildeste fantasi kan tro har

utspelat sig i Sverige. Varje scen avslutas med traditionella resandesånger och nyskriva låtar framförda av gruppen Tjattscho Glindos med Ralf Novak Rosengren i spetsen som förflyttar åskådarna mellan de olika scenerna. Om det ibland är svårt att förstå budskapet i scenerna, hjälper Tjattscho Glindos publiken att fånga helheten i scenerna och förbereda dem inför nästa. Musikgruppen fungerar som en röd tråd genom hela pjäsen och binder ihop de många frågor som kan dyka upp i huvudet under föreställningens cirka tre timmar. Den vridbara läktaren förflyttar åskådarna mellan de olika scenerna till små verklighetstrogha, pittoreska delar som fortfarande än idag, 60 år senare illustrerar Sverige på ett förnämt, men ändå sorgset sätt.

Pjäsen kan ses som en påminnelse om att vi aldrig får glömma dessa händelser som är en mörk fläck i Sveriges nutidshistoria. Händelser som dessa är svåra att begripa att de har skett i just vårt land. Detta får aldrig hända igen men det händer. Födomar lever och frodas i samhället, mer än vad människor vill inse. Likheter och paralleller med det som händer i Italien idag och det som hände i Jönköping är lätta att dra. Visst kan denna föreställning ge oss mod och kraft att aldrig glömma och att aldrig suddas. Att låta konsten och musiken gripa tag i oss som föreställningen gjorde, är ett bra sätt att hålla sanningen vid liv.

När det begav sig

Sonny Jenfjord är ordförande i Resanderomers riksorganisation och var med när det begav sig.

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** Bob

– Jag bodde i Jönköping 1948 när befolkningen gjorde uppror. Jag tror sprieten var en stor orsak och delvis spelade avundsjukan en stor roll i det hela.

Sonny är en av de personer som har bidragit med information till teaterprojektet. Bland annat finns det en utställning om resande inne på området.

– Två av mina kusiner, Birgitta och Barbro, som bor här i Jönköping bodde här under den så kallade kravalltiden. De är även med i teatern.

Sonny Jenfjord har samarbetat både med regissören Arne Andersson och projektledaren Leif "Bobbo" Karlsson.

– Jag är ofta i Jönköping eftersom jag har slakten här och om sanningen ska fram, är resande här i Jönköping fortfarande rädda för det som har varit. Många resande har ringt till mig och projektledaren och undrat: "Varför drar ni upp detta nu?" Det finns fortfarande en stor rädsla.

Sonny Jenfjord gör en parallell med

situationen för romerna i Italien just nu.

– Det är fruktansvärt det som sker där. Alla människor har lika värde. Europa måste bygga på solidaritet, samförstånd och ödmjukhet och oavsett om man kommer från Tjeckien, Rumänien eller Jugoslavien, måste man kunna samsas om den lilla biten på jorden. Det är inte rätt att en mobb, som den i Italien, ska kunna sätta romska bosättningar i brand. Det är ju det som hände här i Jönköping för sextio år sedan.

Skojare

Fritz Rosendahl är en dansk resande från Esbjerg. Även han är medlem i Resanderomers riksorganisation.

– Jag tillhör det så kallade skojarfolket i Danmark, ett folk som arbetade med försäljning och utförde olika ströjobb. Det finns inte så många resande kvar i Danmark, i alla fall så syns de inte lika mycket som förr, berättar Fritz.

Rackarna som de också kallades, har blivit integrerade i det danska samhället. Fritz Rosendahl är tveksam om det finns 10 000 kvar i Danmark. Det var rackarna som tog hand om folket som var smittade

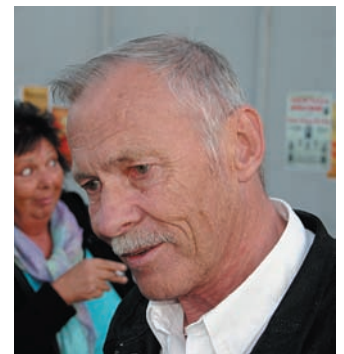

Leif Svensson och Sonny Jenfjord.

av pesten och som låg döda på gatan eller som kunde hjälpa bönderna med deras döda pestsmittade djur. Rackarna fick även tömma latriner och de bodde straxt utanför Köpenhamn så sent på trettioalet.

– När staden byggdes ut kunde de inte längre bo kvar där. De fick lägenheter och de blev anställda av kommunen. Än i dag finns

det gamla ättlingar som fortfarande arbetar med sophantering och renhållning.

Resande med talang

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** Bengt O Björklund (Bob)

Ralf Novak Rosengrens karriär har tagit många vändor. Från att vara aktiv inom föreningslivet till att vara med i ett rockband till att i dagarna medverka i teaterföreställningen Resa utan slut.

Ralf Novak Rosengren var på 90-talet aktiv i föreningslivet och var med om att starta föreningen resandefolket. Ofta uppfattade han att föreningen arbetade i motvind och att det inte fanns lika stort intresse för minoritetsfrågor som i slutet av 90-talet då romerna fick minoritetsstatus. Föreningen togs senare över av Birger Rosengren och heter numera Resandefolkets Romanoa Riksförbund. Det som föreningen lyckades med i slutet av 90-talet tillsammans med Bo Hazell i

spetsen (författare till bland annat boken "Resande, från tattare till traveller" reds anm) var att resandegruppen blev accepterad som etnisk minoritet.

– Det var knappt någon som lyssnade på oss i början av 90-talet och det fanns inget medialt intresse i dessa frågor då.

Ralf tillhör resandegruppen och har alltid levt ett traditionellt resandeliv. Efter som han är från en musikerfamilj började han spela musik tidigt. Det är någonting som har präglat hans liv starkt. Ralf var med i ett rockband tidigare, men han har även befattat sig med andra musikgenrer.

Ralf fick tidigt en förfrågan om att vara med i föreställningen, men han kände en osäkerhet inom sig.

– Med tanke på hur det fortfarande ser ut på bygden där rasismen och diskrimineringen är så stark tänkte jag mer än en gång om jag ska vara med i en pjäs som handlar om just det som föregick och föregår än idag mot romer i hela världen. Jag hade min familj i åtanke, men till slut beslutade jag mig för att vara med, säger Ralf.

Mamman, Argentina Bonescu fick bäckenbrott och inre svåra blödningar. Bredvid sängen står Ionel Lacatus, hennes svärfar och hennes syster Luminita med barn i famnen.

Romer i svår olycka

I månadsskiftet juni-juli inträffade en svår trafikolycka med en skåpbil där en ung romsk familj färdades. Kraschen var svår och inträffade på E4 utanför Tierp. I bilen fanns de bägge föräldrarna med två barn.

Text och foto: Bengt O Björklund

Hela familjen skadades mycket svårt, främst mamman som fick bäckenbrott och inre svåra blödningar. Pappan bröt benet på tre ställen, fick stora käkskador som måste skruvas ihop och nyckelbenet gick av. Sonen kom lindrigast undan med ett brutet ben. Hans yngre systers skador var större. Hennes bäcken var brutet på flera ställen och både arm och ben var brutna på höger sida. Hon förlorade även ena njuren. Den romska familjen kom, tillsammans med ännu en skåpbil, från Rumänien.

Under ett par veckor i början av juli bodde ett trettiotal rumänska romer på en parkeringsplats i närheten av Akademiska sjukhuset i Uppsala. De hade alla strömmat in från olika länder i Europa när nyheten om olyckan blev känd. Det var ett 40-tal romer från bland annat Rumänien, Italien och Irland, nära släktingar till den skadade familjen. Så som romsk sed påbjuder kommer de närmaste i familjen alltid till sjukhuset när någon i slakten blivit sjuk eller skadats.

John Belling, säkerhetsanordnare på akademiska sjukhuset, såg inget problem med att romerna fanns på parkeringsplatsen nära sjukhuset.

– Jag tyckte att det var en lämplig plats eftersom den låg så nära sjukhuset och de hade gångavstånd.

Men hans åsikter delades inte av alla. Bland andra fanns det en cyklande kvinnlig polis som uttalade sig i UNT och säger att det inte är en trevlig syn som möter henne.

– Det stinker och ligger sopor som de slänger omkring sig lite hur som helst. Jag vill inte tänka på var de avlägger sina toalettbesök, säger hon.

Det slutade med att polisen

skickade dit fem polispatruller för att avhysa de oroliga romerna som bara ville vara så nära som möjligt till sina nära och kära på sjukhuset. De åtta skåpbilarna skingrades och fick parkera på olika parkeringsplatser.

Efter tio dagar bedömde läkarna att hela familjen var så pass återställda att de skulle kunna förflyttas. Normalt när en patient är flyttbar transporteras han till den egna kommunens sjukhus, i romernas fall i Rumänien. Problemet som uppstår är att när sjukhuset vill skriva ut den romska familjen, vet de inte till vad de skrivs ut, det vill säga, man vet inte om att pappan och de bägge barnen då kommer att hamna i skåpbilen tills mamman skrivs ut för vidare vård. Mamman kommer att behöva ambulansflyg tillbaka till Rumänien, det vet man, men samtliga

inblandade läkare kan dock inget annat göra, säger de, än att skriva ut de som inte längre behöver akutsjukvård.

– Det är inte vårt ansvar, säger Torbjörn Söderström, tf sjukhusdirektör, när han får höra att den romska familjen kan skrivas ut till en väntande skåpbil, utan rätt till eftervård.

Efter många och långa förhandlingar där även ÉRGs medarbetare är med, både som förhandlare och tolk, och efter att den rumänska ambassadör Viktoria Popescu anlant till Akademiska sjukhuset inser läkarna problematiken och hela familjen får vara kvar tills mamman kan flyga hem. Ambassadör Viktoria Popescu har kommit för att ta reda på om patienterna ska skrivas ut innan hemtransporten är klar.

Argentina, som mamman heter, har opererats under natten, men trots detta är hon i läkarnas ögon utskrivbar för förflyttning. När ambassadören besöker henne blir hon i det närmaste chockad. Den romska kvinnan är halvt medvetslös och kvider av smärta i sjuksängen. Ambassadören talar med henne och frågar hur det är. Sedan frågar hon avdelningsläkaren om hur kvinnan mår. Han svarar att hon mår förhållandevis bra och operationen i natt handlade om en hudtransplantation och att det var tänkt att samtidigt sy igen den öppna buken, men det visade sig att de inte gick att sy igen buken för organen var fortfarande för svullna. Och på frågan från ambassadören om kvinnan ändå kan flyttas svarar han ja. Ambassadören är i starkt frågasättande och säger att kvinnan buk är ju fortfarande öppen, hur kan man då säga att hon kan skrivas ut?

Det råder även vissa problematik kring vem som ska betala för ambulansflyget. Ambassadören kände en stor oro när hon såg sina landsmän i en så svår situation. Hon ifrågasatte om mamman verkligen var utskrivningsbar med sin buk, som fortfarande var öppen med ett nät över inälvorna och om resten av den skadade familjen verkligen kunde tillbringa sin konvalescens i skåpbilen.

Den rumänska ambassadören påtalar även att romerna är utanför systemet i

En av bilarna som parkerar i Gränby.

Rumänien eftersom de inte har alla papper och sociala handlingar med sig. Ambassaden är dock villig att bekosta hemresan för familjen. Ambassadören frågade också om det var möjligt att transportera alla fyra i samma plan för kostnaden skulle ju bli den samma? För om så var fallet önskad ambassadören att alla skulle följa med i samma plan.

Detta oroar dock familjen som anar att de kommer att bli återbetalningsskyldiga för de kostnader ambassaden ska lägga ut för resorna. Familjen vet att de aldrig kan betala tillbaka pengarna.

– Om man inte betalar de här räkningarna till staten blir man bötfälld och fängslad, säger Ionel Lakatus, de skadade barnens farfar.

Tiina Kivilö, handläggare på Delegationen för romska frågor, samt delar av ÉRGs redaktion sökte många gånger olika möjligheter att få kontakt med myndighetsper-

soner och socialen för att vara behjälpliga i familjens situation, bland annat när det gällde de skingrade romska skåpbilarna. Men det var svårt, ingen ville ta ansvar, det var semestertider.

Ställföreträdande kommundirektören Lars Sture Persson undersökte möjligheten att finna en plats för de romska familjerna att bo på. Familjerna börjar bli i

Flickans bäcken var brutet på flera ställen och både arm och ben var brutna på höger sida. Hon förlorade även ena njuren.

Ambassadör Viktoria Popescu, till vänster, tillsammans med Ruxandra Lupan, press och kulturattaché, har kommit till Akademiska sjukhuset för att ta reda på om de romska patienterna ska skrivas ut innan hemtransporten är klar.

desperat behov av främst rinnande vatten.

De två familjerna som var i Sverige brukar arbeta med att dela ut gratistidningar eller sälja andra tidningar mot provision på gatan. De delar även ut reklam. Kvinnorna säljer blommor på gator och restauranger, festivaler och andra offentliga sammanhang.

Efter att romerna på parkeringsplatsen så bryskt blivit vräkta och nu parkerar på olika håll, beslutar kommundirektör Lars Sture Persson, sent omsider, sig för att iordningställa en cirkusplats i Gränby för romernas räkning. Där kommer det att finnas toaletter, en sopcontainer och vatten.

Nu bestäms det att mamman inte ska skrivas ut, utan hon får stanna kvar tiden fram till hemtransporten, fyra dagar senare. Sjukhusledningen gör en helomvändning.

Samma dag skrivs de tre övriga i familjen ut från sjukhuset. Uppsala kommun beslutar genast att hyra tre stugor på Fyrishovs camping dit de skadade romerna anländer samma dag. Där ska de invänta sjuktransporten i fyra dagar. Någon ambulansflyttning blir det inte, läkaren insisterar på att de ska ta sig till campingen i en vanlig bil sent på kvällen. Hon får ingen medicin med sig, inte hennes pappa heller. De är bägge i behov av smärtstillande.

När Tiina Kiveliö besökte de utskrivna

familjemedlemmarna på Fyrishovs camping på lördagen såg hon att det rann var runt en av skruvarna i bäckenet på den lilla flickan. Hon ringde då till sjukhuset för att be dem ta tillbaka flickan, men de säger att är hon utskriven så är hon det. Då ringer hon till Marianne Gaseb, en bekant till henne som är läkare. Hon menar att det fanns mycket som sjukhuset hade kunnat göra bättre vid utskrivningen, bland annat visa familjen hur man gör rent flickans sår. Hon tyckte även att sjukhuset borde ha kunnat kosta på sig att skicka ut en sjuksköterska att titta till de skadade.

Tisdagen den 8 juli flög familjen med ambulansplan till Timisoara i Rumänien. Oron bland släktingarna var stor för vad som nu skulle hända med familjen.

– I Rumänien finns inga garantier från staten. Vi är fattiga och har ingen försäkring. Dessutom pågår en strukturell diskriminering av romer där så det känns väldigt oroligt just nu, innan vi vet om våra anhöriga kommer att få någon vård, säger Stefan Diviri, bror till kvinnan i den skadade familjen, till UNT.

I skrivande stund, i slutet av augusti, har det åter blossat upp problem i efterspelet kring olyckan. Romerna är oförsäkrade och ingen vill ta på sig kostna-

derna för vården, varken i Sverige eller i Rumänien. Vi har nog inte hört det sista i denna olyckliga historia. Nu fick romerna vård, men det skulle de inte ha haft enligt de sjukföräkringsregler som gäller i Rumänien.

Tiina Kiveliö i arbete vid sitt kontor utanför huvudentreen till sjukhuset.

Romska frågor

Delegationen för romska frågor har nu varit igång sedan februari 2007. Så vad har hänt under det dryga år som har gått? Vi frågade delegationens ordförande, Maria Leissner.

Text och foto: Bengt O Björklund

– Vi är inne i en ny process där vi diskuterar vad vi ska göra och hur det i så fall det ska se ut. Huvudpoängen är att dokumentera de övergrepp som skett på romer i Sverige under historisk tid fram tills nu, men ändå med tonvikt på 1900-talet. Det är mest intressant att fokusera på de övergrepp som har skett, på att romerna inte har fått sina medborgerliga rättigheter. När fick den förste romen i Sverige ett röstkort till exempel?

Själv tror Maria Leissner att detta inte skedde förrän under 60-talet.

– Då har vi ändå haft allmänna val i Sverige sedan 1921. Det är detta som ska dokumenteras på ett riktigt och genomgripande sätt och alla övergrepp och fakta ska fram. Det är bland annat om detta vi ska prata på seminariet den 25 juni och om hur en sanningskommission fungerar.

Syftet med utredningen är alltså en dokumentation och ett offentliggörande, som sedan ska utmynna i en politisk process. Slutprodukten är en vitbok.

– Vi gör detta för att få fakta på bordet, för att vi tror att det är en bra grund för att kunna öka tilliten mellan romer och majoritetssamhället. Bara det att man dokumenterar och offentliggör övergreppen, att det är ett statligt initiativ och att det sedan innebär att staten erkänner att det var fel, bara det är skäl nog att dra igång en sådan här process, säger Maria Leissner.

Regeringen är införstådd med att delegationen drar igång en sådan här process. Men om det ska bli en formell sanningskommission, så behöver delegationen gå

tillbaka till regeringen. Men än så länge har de regeringen med sig.

– Vi har ännu inget detaljerat förslag, så det blir en förhandlingsfråga med jämställdhets- och integrationsdepartementet. Vi tar fram en strategi och dokumentation sedan får vi förhandla med regeringen om det och se vem som ska vara huvudman. Om det ska vara delegationen så måste vi få ett förlängt mandat.

Nya medarbetare

Delegationen har rekryterat en ny utredare som heter Anna-Sofia Quensel. Hon har tidigare arbetat med två statliga utredningar.

– Det är bra för ingen av oss på kansliet har haft någon tidigare erfarenhet av statliga utredningar. Hon tar in information och ser till att alla krav uppfylls. Hon har ägnat mycket tid åt att läsa in frågan och hon är väldigt entusiastisk. Vi räknar med att hon stannar tills vårt mandat är slut, säger Maria Leissner.

I början av året rekryterade delegationen även Tiina Kiveliö, som har kommunaktiviteter som sitt huvudansvar. Utifrån en enkät som gjordes tidigare i år om kommunernas aktiviteter har hon ringt runt till ett stort antal kommuner och försökt identifiera kontaktpersoner och ställt djupare frågor. Nu har Tiina fått en ganska bra bild av hur landets kommuner arbetar för och med romer. Tiina har koncentrerat sig på ett trettio-tal kommuner, men har ännu inte fått in svaren från dem alla.

Det finns tre kommuner som har vad Tiina kallar för ett strukturellt perspektiv för minoritetspolitik.

– Annars vet kommunerna inte riktigt vad det är för skillnad på det ena och det andra. "Jaha minoriteter, jo vi har en bra flyktinganläggning." De vet inte helt ut vad skillnaden är på invandrare och minoriteter. Och det är ju klart, romer är ju ofta invandrare, men de är även en nationell minoritet. Det är ett lågt medve-

tande om minoritetsrättigheterna och det är ett problem när det gäller den organisatoriska placeringen av frågan. Den ligger ofta på flykting- och invandrarställen inom socialtjänsten, ibland på kommunstyrelsen. Det finns ingen struktur eller någon plan för hur kommunerna arbetar. Det finns ingen modell som har blivit förhärskande eller genomtänkt.

Maria Leissner menar att det är samma sak med alla projekt som startas.

– Det ska vara många projekt. Det är ju då som det har hänt saker för romer, men projekten dör och går inte in i verksamheten, de permanentas inte. Man kör i tre år och det verkar gå bra, sedan upphör det. Då tycker kommunen att de har gjort sitt. Jag osäkrar min pistol när det gäller projekttänkandet. Projekttänkandet bör avslutas. När kommunerna väl hittar ett bra sätt att arbeta med romer på, är de inriktade på att det ska vara i tre år sedan kan de glömma bort det. Det är så idiotiskt.

Tiina arbetar med att skaffa ett kontaktnät hos kommunerna och skapa sig en bild av medvetandenivån, hur man arbetar och så.

– Vi planerar att ha en konferens till hösten med kommunerna. Vi vill åstadkomma att det finns minst en kontaktperson i varje kommun, vi vill att de har en bättre kunskap om romska frågor, om minoritetspolitik och minoriteters rättigheter. Det gäller att hitta en bra modell att arbeta på i framtiden och en bra struktur som kan fortsätta leva efter att delegationen inte längre finns.

Romano Merakos berömda korpfbollslag som ingen lyckats slå i år.

Ett vinnande lag

Föreningen Romano Merako i Katrineholm har ett eget romskt fotbollslag. Laget spelar i Korpens division två och ÉRG var med i hejarklacken då laget spelade säsongens första korpmatch på hemmaplan. Romano Merako vann matchen med 2-1. Laget har hittills inte förlorat en enda match.

Text: Rosario Ali Taikon **Foto:** Veronika Portik

Jag är jättenöjd med laget. Vi kom sent i gång med träningen i år, trots det vann vi matchen. Vi ligger etta i division två tabellen och vi siktar att kvala oss in i division ett till nästa år, säger lagkapten Durak Demiri.

Målvakten Ajeti Muhammed släppte bara in ett mål.

– Motståndarlaget var bra men, vi var bättre. Just nu när vi har vunnit, känns det fint. Vi kommer att träna mycket så vi kan spela i division ett.

Ajrula Ismail, ordförande i föreningen Romano Merako, är mycket nöjd med matchen. Föreningen är en kulturförening med många strängar på sin lyra. Snart drar de ihop ett lag för knattarna där även ett tjejlag ska ingå. Även dans och språkundervisning finns bland deras aktiviteter.

– Ett tag trodde jag att vi inte skulle hinna få lagets kläder i tid till matchen. Ekonomin var dålig, men É Romani

Glinda var med och sponsrade laget, så det lyckades till slut. Alla spelare var glada att få ha sin egen färg och föreningens namn på tröjorna. Nu är vi ett riktigt fotbollslag. Det känns viktigt att vi kan visa att det är romer som spelar. Genom sporten kan vi synliggöra vår kultur och existens i kommunen. Sporten har inga rasmotsättningar, där bryr man sig inte om vilken etnicitet man har, bara man är med och tävlar på lika villkor så är man inne. Nu efterlyser jag fler romska fotbollsklubbar i landet. Det skulle vara roligt om vi kunde starta turneringar i olika klasser. Vem vet, kanske kan vi kvala in i allsvenskan. Assyriska gjorde ju det, säger Ajrula Ismail med glimten i ögat.

Romano Merako i gröna tröjor på väg att göra ännu ett mål.

Vi behöver din hjälp!

DO arbetar för att etnisk och religiös diskriminering inte ska förekomma i samhället. För att vi ska arbeta effektivt behöver vi veta mer om de uttryck som diskriminering kan ta sig.

75% av de romer som anmäler diskriminering till DO är kvinnor. Många fler kvinnor blir kränkta utan att anmäla det.

Är du romsk kvinna? Har du blivit utsatt för diskriminering? Dela med dig av din erfarenhet till DO!

Vi behöver veta mer om

- i vilka situationer romska kvinnor blir diskriminerade
- var det händer
- hur diskrimineringen går till
- vem det är som diskriminerar.

Kontakta DO:s handläggare Heidi Pikkarainen och dela med dig av dina erfarenheter. Du behöver inte anmäla händelsen om du inte vill.

Heidi Pikkarainen nås på DO via tel: 08-508 887 56 eller via e-post:

heidi.pikkarainen@do.se. Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter ansikte mot ansikte.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln, tel: 08-508 887 00. Under sommaren har telefonrådgivningen öppet måndag - torsdag, kl. 9 - 12.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats: www.do.se

OMBUDSMANNEN
MOT ETNISK DISKRIMINERING

Bild: www.svenskaspel.se

FAKTARUTA

Om du svarar ja på minst fem av nedanstående påståenden kan du vara spel- eller köpberoende: Byt ut ordet spel mot köp.

1. Du tänker ständigt på spel, på tidigare spelupplevelser och planerar nästa spel.
2. Du spelar oftare och med allt större insatser om du har möjlighet.
3. Du misslyckas gång på gång med att begränsa eller sluta med ditt spelande.
4. Du blir rastlös eller irriterad när du inte kan spela.
5. Du spelar för att fly andra problem, till exempel ekonomi, depression, ensamhet och ångest eller du känner tvång att spela.
6. Du spelar för att vinna tillbaka bortspelade pengar.
7. Du ljugar och manipulerar för att dölja ditt spelande.
8. Du begår brott för att finansiera ditt spelande.
9. Du riskerar att förlora personliga relationer, anställning eller karriär på grund av ditt spelande. Du förlitar dig på att andra ska ordna pengar för att lösa dina ekonomiska problem till följd av ditt spelande.

Spelberoende romer, finns det?

Som spelberoende räknas den som hela tiden tänker på spel eller på hur han ska få pengar till att spela för. Livet kretsar till slut bara kring spel och pengar. Familjen blir mindre viktig. För att få tag i pengar kan spelaren ljuga, stjäla eller lura andra människor. Många spelare är medvetna om att de spelar för mycket och försöker på alla möjliga sätt att sluta. Men har spelet utvecklats till en mani går problemet inte att hantera utan hjälp.

Text: Margareta Borggren

Alla som spelar är inte spelberoende, men de kan ha riskabla spelvanor som kan leda till spelmissbruk och så småningom ett spelberoende. Enligt statistik från Folkhälsoinstitutet finns det mer än 40 000 personer i Sverige som är spelberoende. Variationen är stor både när det gäller bakgrund och beteende. De flesta är män, men det finns även spelberoende kvinnor.

Det finns spelare i alla åldrar och etniska grupper. Den typiska spelaren finns inte.

– Vi har haft romer här för behandling, säger Roger Thörn, Kolmårdens Behandlingshem för spelberoende. Men killarna i 25-35 årsåldern är flest.

Kolmårdens Behandlingshem startade på 1980-talet för behandling av alkoholberoende, men har sedan 1996 inriktat sig på spelberoende. Det finns likheter mellan alkoholisten och den spelberoende, men det finns också skillnader. De spelberoende har helt andra attityder och beteenden. De har ljugit för sina fruar

och lurat sina barn. Familjen blir en del av ett hänsynslöst spel som spelaren spelar. Ofta mår familjen till en spelberoende mycket dåligt. De har svårt att veta riktigt vad det är som är problemet.

– Den spelberoende kan sälja barnens julklappar och gå över lik. Det gör inte alkoholisten, menar Roger Thörn.

Extremt smärtsamma, men samtidigt extremt viktiga, i behandlingen på Kolmården är familjedagarna. Då finns de anhöriga på plats under en veckas tid. Deras berättelser, som sker i närvaro av hela behandlingsgruppen, skär längst inne i hjärteroten. Det fälls många tårar under dessa dagar. Familjedagarna är en viktig del av behandlingen. Det är smärtsamt att få reda på hur mycket familjen lidit av spelandet.

De bästa förutsättningarna för en lyckad behandling har den spelare som har ett socialt nät bakom sig och där frun packat väskan och ställer krav. Då vill man något, anser Roger Thörn. Familjer som

bara gömmer undan och håller spelaren under armarna ligger risigt till.

Många spelare har totalt raserat familjeekonomin utan att de anhöriga haft en aning om vad som pågått. Men många nöjer sig inte med att spela bort allt de äger och har. De spelar även bort det familj och föräldrar har. Spelaren kan låna pengar lagligt, men också av lånehajar. De övergår ofta i kriminalitet för att få tag i pengar för spel. Men till slut brister bubblan. Den stora vinsten kom inte och om den kom spelades den bort omedelbart. Det är inte roligt att spela längre, men det går ändå inte att sluta. Spelet har blivit en mani!

– Det går till och med att spela bingo i sådan omfattning att man kan bli vräkt, säger Roger Thörn. Bingo är det mest kvinnor som blir beroende av.

Nästan nio av tio är spelfria tre år efter behandlingen. En behandling på Kolmården sträcker sig över 16 veckor. För att komma på behandling bör spelaren vända sig till socialtjänsten och begära ekonomiskt bistånd. Många kommuner är negativa till att betala och menar att 8-10 öppenvårdssamtal i hemkommunen är tillräckligt.

– Det finns en grupp människor som inte klarar av att sluta spela utan en lång tids behandling. De har idag väldigt svårt att få hjälp, bedömer Roger Thörn. Men regeringsrätten har sagt att spelberoende har rätt till ekonomiskt bistånd för att få vård.

Radio Romano

Veridiana Gudinsi är Radio romanós nya frilandsjournalist. Hon är tjugo år och bor i Helsingborg. Veridiana tillhör gruppen Arli. Hon går just nu på en kvalificerad yrkesutbildning i Malmö för ekonomi och redovisning.

Text och foto: Fred Taikon

Veridiana Gudinsi är Radio romanós nya frilandsjournalist. Hon är tjugo år och bor i Helsingborg. Veridiana tillhör gruppen Arli. Hon går just nu på en kvalificerad yrkesutbildning i Malmö för ekonomi och redovisning. Veridiana talar många språk. Förutom svenska och hennes egna romska varietet Arli, talar hon flytande engelska, serbiska, spanska och hon för-

står även albanska.

Efter mina studier kommer jag att söka mig ett jobb som har med ekonomi att göra. Jag siktar på att bli revisor, säger Veridiana

Hon hörde att Radio romanó behövde hjälp av en väninna och tog kontakt med dem på radion.

De blev intresserade och jag fyllde i ansökan. Jag fick fara upp till Stockholm på anställningsintervju och sedan fick jag en tvådagarskurs. Mitt första reportage var med Delegationen för romska frågor. Jag har även gjort intervjuer med romer i Helsingborg om hur de upplever diskrimineringen. Det är ett intressant jobb.

Hennes romska tjejkompisar blir inspirerade av hennes jobb på radion.

Ja nu när de får höra att det finns en romsk radio och när de hör mig där och förstår att jag jobbar för radion tycker det att det verkar vara ett kul och intressant jobb med fart och att det är ganska mycket på gång i romafrågan, så vill även de prova på.

Rosa Taikon – en medmänniska

För tredje året i rad har Blatte de luxe galan gått av stapeln i kungsträdgården. Det blev en helkväll för stockholmarna som fyllde parken den 31 juli i år. Efter tolv musikgruppers framträdande var det dags för The Blatte de luxe avards, en prisutdelning där de prisade tio förebilder. I år instiftades en ny priskategori, Blatte de luxe, som vill lyfta fram personer som viger sitt liv, åtminstone en stor del av det, för andra. En av dem var Rosa Taikon.

Hon prisades med motiveringen.

"Genom att jävlas, stånkas, trilskas, fajtas, kramas och aldrig ge upp har hon under närmare sextio år kämpat för sin - men också alla andra minoriteters rätt till existens. Till hennes verk hör vackra smycken men också silversmide av högsta konstnärliga värde. Systemen Katarina Taikon och hennes böcker har haft inflytande på den ena svenska gene-

rationen efter den andra. Tidlösa ark som avslöjar en samtida svensk historia som annars hade fallit i glömska.

Medmänniskor, vi har tagit oss äran att få utnämna Sveriges Grand Old Lady Rosa Taikon till årets MEDMÄNNISKA"

– De är inte priset som är viktigt, jag tänker inte i de banorna, att man får pris för att man gör en mänsklig insats det tycker jag tillhör varje människas uppgift utan att man ska yvas över det, för mig är det självklart. Det är klart att man blir glad att folk uppskattar och är medvetna om vad man gör. Då menar jag att man inte bara ställer upp för romer, utan för alla invandrare med tanke på den nuvarande regeringens uttalande. De ska instifta nya lagar och ställa olika kriterier för invandrare. Det låter som om de stänger alla portar för dessa människor. De ställer stora krav på dem som redan är här när de gäller anhöriginvandringen.

De måste ha haft fast arbete en längre tid. Det måste vara svårt då de flyr för sina liv, jag tänker ofta på utsatta människor.

Priset är en uppskattning och man blir ju alltid glad när man blir uppskattad, säger Rosa.

– Så länge jag orkar prata och så länge jag orkar fajtas kommer jag att kämpa mot dumheter fördomar och rasism så länge jag lever, det lovar jag, säger Rosa. Taikon, 82 år och still going strong.

Gipsy Brothers, som består av familjen Caldaras, hade utökat sin grupp med medlemmar från den legendariska musik och dansgruppen Romané Patrin.

Festival i Malmö

International Roma Music and Dans festival arrangerades av Romska Kulturcentret i Malmö den 20 juli. Den kupolprydda teatern och konserthuset Moriskan, som ligger i Malmö Folkets park, var fylld av musikhungriga besökare. Festivalen drog till sig cirka 500 besökare trots det soliga och varma vädret.

Text och foto: Fred Taikon

Internationella romska artister var Group Engé från Frankrike och Szilvasi Gipsy Folk Band från Ungern. Gipsy Brothers, som består av familjen Caldaras, hade utökat sin grupp med medlemmar från den legendariska musik och dansgruppen Romané Patrin. Även The Queen of Flamenco, Youbri Millon var där. Hon dansade passionerad och lidelsefull flamenco.

Konferencier var ordföranden Monika Kaldaras. Hon berättade att det var tio år sedan de senast haft en liknade festival.

– Jag är väldigt glad att vi har kunnat göra det här. Vi hoppas att vi kan göra detta till en tradition här i Malmö. Det känns viktigt att synliggöra den romska musiken som börjar bli mer och mer populär, inte bara i Sverige, utan i hela Europa, säger Monika.

Alla inbjudna musiker hälsade publi-

ken välkommen med nationalhymnen Gelem, gelem och publiken föll entusiastiskt in i sången.

Först ut på scen var Gipsy Brothers. De hade utökat gruppen med tre gitarrister från den legendariska musik- och dansgruppen Romani Patrin. Repertoaren innehöll blandad modern musik, lite Gipsy Kings från Spanien och Frankrike och naturligtvis kända romska sånger med Gipsy Brothers egen solist Michell Kaldaras.

När Youbri Millon från Göteborg kom upp på scenen blev det tyst i auditoriet. Gitarrer hördes först svagt i högtalarna och Youbri klackar smeker dansgolvet. Så ökar musiken i både ljud och takt för att sedan formligen explodera.

Flamencon är ett faktum. Youbri fäster ögonen på publiken, hennes ansiktsuttryck speglar ett brustet hjärta, men även en inre ilska. Dansen berättar om en förlorad kärlek.

Youbri har studerat flamenco i Spanien. Hon har nyss kommit hem från Saintes-Maries-de-la-Mer, dit tusentals romer vallfärdar varje år i slutet på maj för att delta i kortegen med det romska

Konferencier var ordföranden Monika Kaldaras.

helgonet Svarta Sara och för att träffas och spela och sjunga tillsammans. Youbri Millon har dansat flamenco sedan hon var åtta år.

Group Engé kommer från Strasbourg. De spelade Django Reinhardtinspirerad musik till publikens förtjusning. Hot jazz var deras genre. De visade prov på stor fingerfärdighet med otroliga gitarr- och fiolsolon. Gruppmedlemmarna kommer från gränsområdet i Alsace och gruppen har medlemmar från både sinti och manush, den romska grupp som Django tillhörde.

En av festivalens besökare var Irka Cederberg.

Det här var roligt, jag gillar Hot Jazz och de franska killarna tycker jag var bäst. De lär ju dessutom vara släkt med Django Reinhardt har jag hört. De spelar mycket bra musik på hög nivå, sade hon.

Romano Merako

Den romska vilda brassmusiken från Balkan blir allt mer populär, även här i Sverige, men man ser inte så ofta de muslimska romernas dans.

I Katrineholm finns sedan ett par år tillbaka Romano Merako, en romsk kulturförening. Ansvarig för dansen i föreningen är Margita Mustafi. Nu hade hon med sig sina flickor som dansade traditionell romsk dans från Balkan i fina handsydd dräkter. Flickorna är från tio till fjorton år och har dansat i två år.

Det senaste året har de även börjat med arabisk magdans som de visade prov på under festivalen, en dans som vi säkert kommer att få se mer av.

Szilvasi Gipsy Folk Band

Kvällens höjdpunkt var Szilvasi Gipsy Folk Band från Ungern, en musikensemble som turnerar runt i hela Europa. Innan de kom till Sverige hade de spelat i

Estland. Gruppen består av sju personer.

Vi ska spela romsk musik och alla som känner att de vill dansa, kan komma upp på scenen, inledde Istvan Szilvasi och hälsade alla välkomna.

Istvan, som är solist och bandets ledare, började med att sjunga den kända sången "Naphir pala mánde". Den fick romerna att resa sig i bänkarna och snabbt var den lilla scenen framför bandet full av dansande romer. Även golvet nedanför scenen fylldes av dansande publik, till förtret för dem som fortfarande satt på sina platser. De dansande skymde bandet. Till slut fick de dansande endast vara på golvet så att

musikerna fick plats.

Szilvasi Gipsy Folk Band spelade mycket gamla traditionella låtar, många i publiken sjöng med. Bland annat sjöng

När Youbri Millon från Göteborg kom upp på scenen blev det tyst i auditoriet.

Group Engé kommer från Strasbourg. De spelade Django Reinhardtinspirerad musik.

Kvällens höjdpunkt var Szilvasi Gipsy Folk Band från Ungern, en musikensemble som turnerar runt i hela Europa.

Till vänster dansar romska flickor i föreningen Romano Merako magdans.

Senast var det
fyrtio olika
musikgrupper
som samlades
under festival-
dagarna dit tio-

tusentals människor kommer, berättade
Szilvasi.

Alla i familjen Kaldaras var nöjda och
glada över att så många romer hade kom-
mit till festivalen och de hoppas att detta
blir till en tradition i Malmö.

Istvan ett gammalt skillingtryck, eller
som det heter på romanés Le skafidéngé
eller la moléake djilea, det dukade bor-
dens sånger eller vinets sånger, halv
berättande och halvt sjungande. Dessa
sånger sjöngs under olika festligheter och
kunde fyllas på av andra som satt vid
bordet. När musikern med mjölkrukan
började sjunga jublade publiken. Med två
klubbor i varje hand flög cimbalomspela-
rens händer virtuost över strängarna.

Szilvasi själv har en kulturförening
som arrangerar festivaler i Ungern. Bland
annat håller de i den årliga romska festi-
valen "Athe sam" (Här är vi) i Budapest.

Här dansar andra romska flickor i Romano Merako en typisk dans från Balkan.

Helst skulle
vi vilja ha det
på en öppen
scen med fri
entré och om
det finns en
möjlighet
nästa år, skulle
vi vilja para-
dera med
musik genom
stan för att
locka med oss
publiken,
säger Erland
Kaldaras.

Fullt hus i Gamla stan

I samband med utbildningen av generaldirektörer på svenska verk och myndigheter anordnade Global Reporting ett eget arrangemang, en Global Bar kring romska frågor. Deltagarna var framför allt journalister och folk som arbetar med bistånds- och utvecklingsfrågor.

Global Reporting är ett medie- och konsultföretag som startade 1996. De har idag ett tiotal fasta medarbetare samt ett flertal frilansare.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Det var fullt i det lilla rummet på Global Reportings lokaler i Gamla stan. Varenda stol var upptagen. Längst fram vid fönstret satt Domino Kai, utredningssekreterare på Delegationen för romska frågor, Soraya Post, ordförande i International Roma Womens Network samt Adrian Marsh, doktor i historia och forskare i romska frågor med Istanbul som bas. Samtalsledare för kvällen var David Isaksson.

– Vi har bara jobbat i drygt ett år med romska frågor, erkände David Isaksson, men min känsla efter detta år är att det är få, så kallade, "svenskar" som har kontakt med romer. Är det så, undrade han?

Det var Soraya Post som svarade.

– De flesta svenskar känner till romsk musik och så vidare, men de känner inte romerna som grannar. Det romska utanförskapet gör dem osynliga i det svenska samhället. Det är skrämmande.

Någon i publiken tog upp att inget hände efter den uppmärksamhet som Katitziböckerna fick när de kom. Inte för-rän minoritetsstatusen gick igenom. Sedan följde en lång diskussion om kända romer i Sverige och i världen, där bland andra Charlie Chaplin, Yul Brynner, Bill Clinton och Zlatan Ibrahimovic nämndes. Sedan följde en ännu längre diskussion om vad det skulle betyda för det romska samhället och andra om Zlatan öppet gick ut med sin etniska tillhörighet. Meningarna gick isär, men majoriteten tyckte nog att det skulle vara bra om han, precis som i hbt-rörelsen, kom ut ur garderoben. Ur det följde en diskussion om det engelska ordet gypsy.

– Vi måste återta ordet gypsy precis så som hbt-rörelsen har återtagit ordet bög, sade Adrian Marsh.

Han är även av den åsikt att det är romerna som ligger bakom nationsbil-dandet i Europa.

– Romerna är en förutsättning för ska-pandet av en nation, en motkraft mot det samhälle som valt att stå still.

Soraya Post ser sig själv som både ledamot, ordförande och rom.

– Det är viktigt för mig att jag har dessa positioner, men det är lika viktigt att jag är rom. Det betyder att jag stor kunskap inom de områden där jag är verksam. Jag vet till exempel att åttio procent av Europas romer lever i misär.

Domino Kai berättade om DO, varifrån han har tjänstledigt, och om olika fall som romer har vunnit mot bland annat bostads-bolag. Han talade också om Förintelsen.

– Det är inte så länge sedan romerna erkändes som förintelseoffer, årtionden efter krigsslutet. Men än idag är det inte många som känner till att minst en halv miljon romer mördades av nazisterna.

Adrian Marsh talade om bristen på historia.

– Den romska historien är inte skriven av romer. Tänk er hur det skulle vara om det var finländare som skrivit den svenska historien. Romer är inte mystiska, roman-tiska varelser. De är människor som måste få rätten att skriva sin egen historia. Utan historia är vi inget folk, sade Adrian Marsh, som själv är romanichal, det vill säga engelsk resande.

Adrian Marsh menar också att det inte är bra att romer bara ses som offer av olika slag, Förintelsen, diskriminering och moderna pogromer.

– Det finns mycket positivt som händer inom den romska rörelsen idag. I Turkiet till exempel, där jag arbetar, går allt fler romer på universitet och i England finns det romer som utbildar sig till läkare. Vi är ett folk som kan anpassa oss överallt och har gjort så genom historien. En viktig fråga som vi måste ta hand om är jämställdhetsfrågan inom vår grupp. Sedan måste vi även ta itu med de romska kvinnornas hälsa som är usel, avslutade Adrian Marsh.

Domino Kai, Soraya Post och Adrian Marsh stod för diskussionen på Global Report.

En glad och ödmjuk Katri linna som just blivit utnämnd till DO på den nya myndigheten för diskriminering.

Den nya DO myndigheten

Bland de nyfikna har väntan varit lång på tillkännagivandet av nya DO nu när alla diskrimineringsombudsmän slås ihop till en myndighet. Och det blev ombudsmannen för etnisk diskriminering, Katri Linna, som tog hem tjänsten. Vi träffade henne på hennes gamla kontor på Drottninggatan.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Så hur det känns det Katri, att bli chef för den nya myndigheten?

– Tack, det känns bra och spännande. Jag vet att jag har mer uppgifter nu och att jag blir en ännu mer offentlig person och att det kommer att öka trycket på mig, men det känns bra. Nu har jag fram till årsskiftet på mig att sy ihop den nya myndigheten som ska vara igång i januari.

Hur kommer det att gå med de andra ombudsmännen?

– I princip går alla på de tidigare DO myndigheterna över i den nya organisationen, utom DO cheferna själva som är utsedda av regeringen och deras mandat går ut i december.

Blir det några nya områden som ni ska bevaka?

– Ja, åldersdiskriminering kommer nu att ingå.

Vi vet ju att allt fler romer anmäler diskriminering. Kommer ni att ha kvar den kompetens ni har byggt upp?

– Först måste jag säga att sjuttiofem procent av de romer som anmäler diskriminering är kvinnor och det är något vi måste ta hänsyn till, sedan är det ju så att all vår kompetens kommer att finnas kvar och det är jag mycket mån om. Jurister och handläggare följer ju med till den nya myndigheten, men det är inte säkert att just de kommer att ansvara för romska ärenden.

Hur är det med budgeten då?

– Jag har äskat ett belopp för nästa år som är något högre än den samlade budgeten för alla tidigare DO myndigheter.

Vad har du för visioner med den nya myndigheten?

– Jag vill bygga hela den nya myndighetens identitet på mänskliga rättigheter

och jag räknar med att vi behåller det främjande uppdraget.

Hur går det med rapporten ni håller på med?

– Jag räknar med att Lars Lindgren kommer tillbaka nu i höst och att vi då kan få den färdig. Modersmålsundervisningen är ju en stor del i den rapporten.

Hur ser du på att FN förbundet kritiserat Sverige för att inte förbjuda rasistiska organisationer?

– Det är ju den vägen som Sverige valt att gå med tanke på yttrandefriheten. Sedan kan man ju också tillägga att de flesta hatbrotten inte begås av organiserade rasister utan av grannar och arbetskamrater.

Till sist, vad är viktigast just nu?

– Det viktigaste just nu är att vi får en väl fungerande organisation och att detta syns utåt. Det är mycket viktigt att det framgår att vi arbetar med mänskliga rättigheter. Det ska bli roligt att sätta den här organisationen på fötter, jag älskar strukturfrågor.

Var den nya DO myndigheten kommer att ligga är det ingen som vet idag, men just nu sitter Katri Linna på ett kontor på Valhallavägen där hon skissar och förbereder för den nya myndigheten.

Förbjud rasister

Nyligen stod Sverige inför FN:s kommitté mot etnisk diskriminering. Sedan den senaste granskningen för fyra år sedan har inget hänt, menar Aleksander Gabelic i Svenska FN-förbundet.

– Vår egen parallellrapport är ett komplement till regeringens ofullständiga rapport, och den ger en mer rättvisande bild och som vi hoppas kommer att bidra till att regeringen lever upp till FN:s konventioner och förbjuder rasistiska organisationer, säger Aleksander Gabelic.

– Hoppas att regeringen är beredd att leva upp till sina FN-åtaganden.

Svenska FN-förbundet riktar kritik mot regeringens hantering av frågor som rör rasism och etnisk diskriminering.

– Bara genom att leva upp till sina åtaganden i olika FN-konventioner kan Sverige bidra till att stärka folkrätten. Det innebär bland annat att regeringen i enlighet med konventionen mot etnisk diskriminering måste införa ett förbud mot rasistiska organisationer och deras propaganda. Trots återkommande kritik från FN saknas ett sådant heltäckande förbud i Sverige.

Aleksander Gabelic menar att högerextrema organisationer bildar politiska partier, arrangerar konserter med vit makt-musik och utnyttjar att internet, flygblad och graffiti är frizoner för grov rasistisk propaganda.

– För att värna barn och ungdomar krävs en nationell strategi mot den organiserade rasismen och informationsinsatser i skolan i samarbete med polisen.

Antalet anmälningar om hatbrott ökade med cirka tio procent till 3 300 år 2006. Drygt en tredjedel av brotten var hets mot folkgrupp eller olaga diskriminering.

– En vedertagen definition för begreppet hatbrott saknas, vilket leder till att lagar mot hatbrott och brott med främlingsfientliga motiv inte tillämpas. De hatbrottsåklagare som enligt svensk lag ska finnas existerar inte eller finns endast på papper. Regeringen tog bort hatbrott som prioriterat område i regleringsbrevet för polisen för 2008. Anslagen för att bekämpa denna typ av brottslighet minskar. Erfarenheterna från

Stockholmspolisens hatbrottsjour borde tillvaratas på fler orter.

Domstolsverket, åklagarmyndigheten och polisen hör till de statliga verksamheter som har lägst andel anställda med utländsk bakgrund. Hos polisen är andelen bara fem procent. Det gör att många människor saknar förtroende för ordningsmakten, anser Aleksander Gabelic.

– Behovet att utbilda personal inom rättväsendet i mångfalds- och diskrimineringsfrågor är, trots satsningar under senare år, stort. Särskilt allvarig är bristen på rättstolkar. Rekrytering av personal med utländsk bakgrund krävs för att garantera rättssäkerheten och öka förtroendet för rättssystemet bland minoritetsgrupper.

Sju av tio fall av etnisk diskriminering som rapporteras till DO rör personer med muslimsk bakgrund. Muslimer är den största och snabbast växande minoritetsgruppen i Sverige – och en av de mest utsatta.

– När svenska skolböcker beskriver muslimer och islam handlar det ofta om militant islamism. Sådan ensidig information riskerar att stärka snarare än motverka islamofobi.

Genom att hänvisa till ständigt pågående utredningar undviker svenska regeringar att uppfylla sina konventionsåtaganden i minoritets- och ursprungsbefolkningsfrågor. Sverige måste bland annat underteckna ILO-konventionen 169 om samernas rätt till land-, vatten- och naturresurser samt språk och kultur.

Aleksander Gabelic tycker att arbetet i Delegationen för romska frågor måste resultera i konkreta nya strategier för att

stoppa den månghundraåriga diskrimineringen av Sveriges romer på arbetsmarknaden, i skolan och affärer och i restauranger.

– FN:s särskilda rapportör mot kvinnovåld, Yakin Ertürk, beskrev i samband med sitt senaste Sverigebesök bland annat romska, samiska och muslimska kvinnors särskilda utsatthet. Dessa kvinnor måste i högre grad få samhällets stöd.

Regeringens egen rapport till FN-kommittén ger inte hela bilden av etniska och nationella minoriteters situation i Sverige tycker Aleksander Gabelic.

– Med denna rapport vill Svenska FN-förbundet bidra till en mer rättvisande bild och peka på hur regeringen kan ta konkreta steg framåt. Det återstår att se om regeringen den här gången är beredd att leva upp till sina FN-åtaganden, följa kommitténs rekommendationer och se till att Sverige blir ett bättre land att leva i – för alla.

Men Sverige fick förvånande lite kritik i utfrågningen inför FN:s rasdiskrimineringskommitté.

– Jag trodde att den skulle vara mer kritisk mot till exempel den diskriminering av romer som otvetydigt finns, säger UD:s rättschef Carl Henrik Ehrenkrona till TT.

Efter mötet, som hölls i Genève, var Ehrenkrona nöjd. Mycket beröm och lite kritik, är hans intryck. Han hade väntat sig skarpare invändningar mot bland annat den svenska samepolitiken och att Sverige inte infört ett förbud mot rasistiska organisationer och därmed bryter mot FN:s konvention.

Adrian Marsh.

Romer om romer

"Att lyssna till oss själva" hette ett seminarium som hölls under den romska och resandehistoriska månadens i England i juni i år. Seminariet tilldrog sig i Greenwich universitetet i London den 3 juni.

Text och foto: Adrian Marsh

Ordförande vid tilldragelsen var Gregory Kweik. Han talade bland annat om den romska historiens nuvarande status, om dess grund för all vidare forskning och den vikt den har i att koppla direkt till den större romska frigörelserörelsen, som en grund för kraven på jämlikhet, rättigheter och erkännandet av romer, sinti och resande i alla länder.

Brian Belton var den första talaren. Han har arbetat med att utmana myterna och fördomarna om romska och resandeidentiteter, både bland icke-romer och bland romerna själva i vad man skulle kunna kalla för kritiska och kontroversiella arbeten. Doktor Belton har försökt att definiera identitetens natur på ett sådant sätt att de skapar nya insikter kring processerna kring social förhandling och gruppdefinitioner som ett svar på de politiska förändringar som har karaktäriserat de europeiska samhällena sedan upplysningen. Hans påstående kring romers och resandes rättigheter kommer från erfarenheter gjorda i medborgarrättsrörelsen i USA, och då särskilt

från afroamerikanska ledarna och aktivister som Eldridge Cleaver och George Jackson och Soledadbröderna. Identitet är en komplex process av självbeskrivning och extern identifikation.

– Vi är dem som vi gör anspråk på att vara och som andra definierar oss som, sade Belton.

Detta påstående skulle man kunna säga var underlaget till hela konferensen, vikten av att förflytta sig från en monolitisk ensidig uppfattning om romer, att erkänna skillnaderna och olikheterna bland de romska populationerna, att även hylla dessa, kommer att finnas i centrum av att inkludera andra grupper som har blivit uteslutna och osynliga fram tills nyligen som till exempel det stora antalet muslimska romer, domer och lomer i hela mellanöstern.

Ian Hancock, fokuserade på vikten av förändring när man skriver den romska historien eller historierna som har skett de sista åren.

– Det ökande medvetandet kring vårt folks ursprung har alltid varit och kom-

mer så att förbli, skiftande och komplext.

Genom att återvända till det lingvistiska bevis som påvisar komplexiteten i den indiska härkomsten och bysantinska, ottomanska och balkanursprung på 10- och 11-hundratalet valde han åter att insistera på en bredare definition av romsk och resande identitet som både erkänner de allmänna elementen och mångfalden i de historiska erfarenheter inom olika populationer som har varit separerade i många århundraden och med stora avstånd, utvecklande kulturer, språk och tro som, även om det är en del av det hela, måste ses som ett legitimt uttryck av den romska världen.

– Detta gav det romska samhället styrka inte svaghet, eftersom det fundamentala karaktärsdraget i romsk överlevnad alltid har varit anpassning och förändring i mötet med monolitiska ideologier i totalitära staters assimilering och utrotningshot. Identitet är alltid flytande, men den behåller en kärna av uppfattningar när det gäller kulturella normer, men dessa var konfigurerade på ett nytt och uppfinningsrikt sätt för varje generation och varje migration, kämpande mot de externa krafter som kräver lydnad och anpassning med den icke-romska befolkningen och en eventuell förlust av den kulturella identiteten i landet.

Liksom Dr Belton presenterade han romsk identitet som en form av motstånd mot assimilation och presentationen av en ny romsk historia, som den som skrivs av Adrian Marsh, som grundläggande krav för att kunna förstå denna process.

Adrian Marshs presentation byggde på forskning och arbete med romska rättigheter som han har gjort i Turkiet sedan 2002, detta för att vidare illustrera behovet av ett erkännande av en komplex romsk identitet i världen i dag. Han hämtar sin kunskap från historisk forskning som har legat till grund för hans teorier om romskt ursprung som en serie av samansatta, kvasimilitära grupper som under kalifatet under sju- och åttahundratalet (domerna) och ghaznavidimperiet under 1000-talet (romer och lomer). Han

underströk vikten av islam när det gäller att återskapa de olika hinduiska och ismailiska indierna i processen att bli romer, domer och lomer.

– Den avgörande påverkan som den bysantinska kulturen hade på de första "egyptierna" i Konstantinopel under 1000-talet gav effektivt en identitet till en grupp som anlände dit från öst, sade Adrian Marsh.

Genom att ta romernas historia från dessa länder fram till modern tid, illustrerade Adrian Marsch, att sådana processer fortfarande var igång när det gäller den föränderliga bilden av romsk identitet i Turkiet, där romer, domer, lomer och gezgin, abdallar, gegygelli och andra grupper trevande sträcker sig efter att försäkra sig om sina rättigheter som jämbördiga medborgare i republiken, men aldrig på bekostnad av att undergräva sin identitet som turk och muslim, berättade Adrian.

Valdemar Kallinin, talade om sitt arbete under sovjetperioden, ett arbete som främst handlade om romernas historia i ryssland och annanstans. Han talade också om den påverkan rysk-romsk identitet har genomgått och vad många ryska

romer har åstadkommit, bland annat den romska teatern i Moskva.

– Denna del av den romska historien är det inte många som känner till och ännu färre som uppskattar, berättade Valdemar.

Damian le Bas Jr. erbjöd ett nyanserat och utmanande perspektiv kring möjliga konsekvenser av diasporamedvetande för romsk identitet. Några av dem var beroende av identitet av en serie övernationalistiska uppfattningar som okritiskt försöker koppla romerna med Indien i den moderna kontexten. Om man lämnar ursprunget därhän, är antagande av sådana idéer alltför "lättköpta" av staten, den institution som oftast har strävat att kuva och förtycka romerna i ett utanförskap. Indien och Pakistan må vara ursprunget till den skiftande och extraordinära resa romer, domer och lomer har gjort, men genom att fortsätta att göra eftertryckliga samband med dessa territorier ignorerar man många av de anpassningar till kulturella former, trossystem och sociala organisationer bland romska grupper som har utvecklats av det romska folket själv utanför gränserna till ursprungskontinenten.

Janet Keet-Black, presenterade en

fascinerande historia om etablerandet av Romany-Traveller Family History Society, en engelsk organisation som nu har över sexhundra medlemmar.

Organisationen är mycket aktiv i att forska efter människors ursprung och på så sätt skingra några av mysterierna i brittiska resandes historia. Organisationen hjälper också till med akademisk forskning, även om det inte finns några akademiker i organisationen, bara resande med passion för det förflutna, det egna förflutna. Organisationen visar att det inte krävs några akademiker för att skriva den egna historien. Det är vanliga resande som bidrar till processen.

I sin slutgiltiga kommentar poängterade Gregory Kweik att han på inga villkor vill bli kallad för "gypsy", ett ord som många använder som benämning på samtliga romska grupper när man namnger dem på engelska.

– Jag vill se en förändring av definitionerna både bland romer och andra för att på så sätt få en bredare förståelse och uppskattning av vilka vi är och på så sätt förändra all missförståelse och missuppfattning som råder om oss bland icke-romerna, säger Gregory Kweik.

Ian Hancock.

Gregory Dufunia Kweik.

Valdemar Kallinin

Gamla kära bilder berättar

Kära läsare av Gamla bilder berättar. Vi minner oss tillbaka till åren mellan 1958 och 1961 i Frankrike. Tältmötena drog mycket publik. Som alla vet vid det här laget, strömmade romer till från alla Europas hörn, även från Sverige och Norge.

Bertil Hagström från Hässleholm besökte tältmötena i Frankrike så ofta han kunde. Ibland for han ensam eller, ibland med någon bekant.

Nu visar vi bilder från Bertil Hagströms album som han skänkt till ÉRG. På bilderna kan vi se en anrik familj. Det är familjen Caroli, som bodde i Norge, men även hade residens i Belgien. Även han hade hört talas om tältmötena och var en flitig besökare då han och familjen vistades i Belgien. Här kan vi se Bertil stoltsera framför familjen Carolis amerikanare.

Eftermiddagskaffet serverades utanför vagnen. Vi kan inte se hur husvagnen såg ut, men den var ganska nybyggd trots sitt gamla utseende. Han lät bygga en vagn helt i trä av gammal modell

med ingången framtill och med vackert snidad inredning. Se vilket fint bord de hade. Bordet tillhörde husvagnens inredning. Det var lustigt att se oldtimern kopplad till årets senaste dollargrin.

På en annan resa träffar Bertil Hagström sin gode vän, Bomba Savka Taikon från Sverige. Bomba bodde då i Växjö där han var en mycket känd och respekterad man av Växjöborna. Káko Bomba står längst bak i vit skjorta.

Här träffar jag Bertil för första gången. Året var 1960. Han hade kommit till Dravell utanför Paris. Jag och Rigo Lajos var där. Vi hade en nyinköpt husvagn, byggd i Heby utanför Enköping, med oss. Kvinnan som sitter i stolen bredvid sin systerson heter Sara och var en bland romerna känd som en Gudsförkunnare. På den tiden fick inte kvinnor vara pastorer, vilket var synd. Självt hänger jag på stolen bakom henne.

På bilden syns en av de fantastiska husvagnsekipage som franska cirkusfamiljer använde sig av under 50- och 60-talet. De var inspirerade sina amerikanska medrullare med krom som lyste i solen och semitrailor-system. Häftiga ekipage som inte längre finns i någon större mängd.

Tack Bertil för bilderna.

Limekyckling

Det här behövs till ca: 8 personer

- 10 st. Kycklingfiléer
- 4 msk. Smör eller margarin
- 2 tsk. Salt
- 2 krm. Svartpeppar
- 1 st. Lime
- 2 dl. Vatten
- 4 st. Hönsbuljongtärningar
- 4 dl. Crème fraiche
- 3 tsk. Soja
- 2 msk. Honung
- 1 knippe Persilja

Gör så här:

Stek kycklingfiléerna i smör ca 5 minuter på varje sida. Salta och peppra under stekningen. Tvätta limen noga i ljummet vatten. Skala limen med en potatisskalare utan att få med det vita, skär skalén i tunna strimlor. Lägg över kycklingfiléerna i en ugnsfast form och häll över skal från limen.

Dela limen och pressa ur saften över kycklingen. Vispa ihop vatten, crème fraiche, smulade buljongtärningar, sojan och honungen. Häll blandningen över kycklingen. Låt stå i ugnen på 175 graders värme i ca: 45 minuter. Klipp persiljan och strö den över den färdiga limekycklingen. Serveras med potatis, pasta eller ris.

Smaklig måltid!

Khajníako pújo, pekli lumújasa

Kadó trubúl 8 ženénge

- 10 st. Khajníaki kolíneski filéti
- 4 msk. Čil vaj margarína
- 2 ts. Lon
- 2 krm. Kaló pipéri
- 1 st. Zéleno lumúja (lime)
- 2 dl. Paj
- 4 st. Khajníaki buljonó
- 4 dl. Crème fraiche
- 3 ts. Soja
- 2 msk. Avžin
- 1 drez Perzília

Ker gadea:

Pek le khajníaki filéti ando kil ande 5 minutsi pe sváko rig. Lonžar thai maí tho pipéri. Xaláv o limo mišto, telál tató paj. Rande le koži katár o limo. Le sáma te na šínés andé é parní koža. Šin le koži pe lunžimáta.

Kana peklán gáta le filéti, tho le ande jekh bovésko tiari. Šor oprál le koži pe ó mas Šin o limo pe dopáš, čide o juice anda ó laimo oprál pa le filéti. Hamisár o paj thai ó Crème fraiche thai ličardó buljonó, soja thai ó avžin. Šor oprál pa le filéti. Muk le filéti ando bov pe 175 grádura ande 45 minuter. Kana lan avri ó tiári anda ó bov šin é perzília thai šor oprál pa le filéti la khajníaki.

Ó xabén sar xas dragósa kolompírensa, pasta vájke orézosa.
Xan pe satimása!

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B

Porto
Betalt

**Delegationen för romska frågor på Bok & Biblioteksmässan
24-28 september 2008**

**Välkommen till Delegationen för romska frågor på Internationella Torget, plan 2.
Vi delar monter med Delegationen för mänskliga rättigheter. Monterplats: H05:29**

Hos oss hittar du aktuell information om Delegationens arbete.
Du kan också få information om lokala romska föreningar, nationella organisationer samt institutioner och
andra
myndigheter som arbetar med romska frågor i Sverige och Europa.

Torsdagen den 25 september arrangerar delegationen seminariet
Romer – Europas största minoritet som äger rum kl.14.00-14.45 på plan 2.
Rolf Ekéus, fd. högkommissarie om nationella minoriteter, OSSE,
Maria Leissner, ordförande för Delegationen för romska frågor och
Miranda Vuolasranta, vice president för Europarådets European Roma and Travellers Forum, samtalar om
romernas situation i Europa.

Fredagen den 26 september arrangeras seminariet Romer på flykt på
Internationella torgets scen kl. 14.20 – 14.40.
Då kan du lyssna till Romer på flykt där Ingrid Schiöler, flyktinghandläggare, berättar om sina erfarenheter
och svårigheter i sitt arbete genom åren med romer som lever på flykt. Maria Leissner inleder.

Mer information om de två programmen och om Delegationens
arbete hittar du på vår hemsida
www.romadelegationen.se